

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

☞ V Ljubljani v sredo 29. aprila 1868. ☞

Gospodarske stvari.

Razglas

za lov pomladanskih hroščev ali kebrov na Kranjskem.

Vsakemu gospodarju je znano, kako silno škodo delajo hrošči ali pomladanski kebre drevju nad zemljo, pod zemljo pa koreninam na polji in senožitih ogerci (črvi), iz katerih se čez 3 leta hrošči izrežajo. Ni tedaj čuda, da se štejejo med največe sovražnike kmetijstvu, in to tem več, ker so tako plodoviti, da ena sama babica izleže 40 do 50 jajčic. Kdor tedaj na priliko le 100 babic pokonča, pokonča 4000 do 5000 hroščev. Po takem pa tudi ni čuda, da umni gospodarji na vso moč pokončujejo ta mrčes in da v mnogih deželah spomladi konec meseca aprila in pa v prvi polovici majnika cele soséske na lov grejó kebrov.

Letos se je posebno veliko teh sovražnikov bati, ker je tako imenovano „kebrovo leto“ in ker zima ni bila tako huda, da bi bila mnogo tega mrčesa pomorila pod zemljo.

Treba je tedaj, da naši gospodarji po vsej deželi vojsko napovedó temu sovražniku in marljivo dajo loviti kebre.

Hranilnica kranjska, priznavši veliko korist pokončevanja keberskega, je odločila v ta namen tristo goldinarjev, ki naj jih kmetijska družba daruje takim, ki so nalovili kebrov.

Kdor „Novice“ in „Pratiko“ bere, že dobro vé, kako se po najbolji poti lovijo in pokončujejo kebre. Da pa še drugi to izvedó, povemo jim to-le:

Zjutrej zgodej in zvečer v hladu otresaj drevje, kjer so se vgnjezdili hrošči in otrpnjeni tičé, da ti, kakor orehi, padajo na rjuho, ki si jo razgrnil pod drevesom. Take pomeči potem v žakelj in jih s kropom popari, da poginejo.

Ko si jih nabral en mernik ali več mernikov, nesi jih potem brž predstojniku kmetijske podružnice svojega okraja, ali županu svoje soséske ali pa fajmoštru svoje fare, da jih zmeri, kolikor si jih nalovil, in potem brž družbi kmetijski v Ljubljano naznani, koliko si jih nalovil in kateri dan. Družba, ktera za zvrhoma napolnjen mernik nabranih hroščev plačuje po trideset krajc., bode po prejetih zanesljivih naznanilih iz vseh krajev naše dežele razdelila tistih 300 gold., ki jih je dobila od hranilnice, in sicer po tej vrsti, da pred dóbi, kdor pride, dokler bo od teh 300 gold. še denarja kaj.

Glavni odbor družbe kmetijske se nadja, da bojo gospodje predstojniki kmetijskih podružnic, fajmoštri in župani ta mali trud na korist doma-

čemu kmetijstvu radi žrtvovali, da sprejemajo polovljene in umorjene kebre, — da jih merijo, kolikor jih je kdo nabral, in da naznanijo brž odboru imena tistih, ki so kebrov nalovili in kdaj so jih jim prinesli. — Tem bolj pa se je nadjati te domoljubne pripomoči od njih, ker jim nalovljeni kebre ostanejo v last, ki so, kar se jih ne dá kuretini pozobati, ki jih rada žrè, posebno dober gnoj, ktereга mernik je po preiskavah kemikarja prof. Stöckhardta po gnojilu svojem vreden okoli 20 krajc. Ravná se pa s hrošči za gnoj tako-le: Vsujejo se, če niso še pomorjeni, v jamo in se poparijo s kropom, da poginejo. Umorjeni se raztresejo na prst, kjer je je za poldrugi palec ali dva palca na debelo. Tú naj se hrošči potresejo s prahom ugašenega apna ali pa laporja. Na to se vrže spet nekoliko prstí, na prst pa spet kebrov kakor poprej, in tako se dela plast za plastjó, dokler je kaj kebrov, in napravi se gnoj, ki hitro pokaže svojo moč na polji, pa tudi drevju dobro tekne, ker v sirovem stanu toliko zaleže, kolikor 6. del tičjeka (guana), posušen pa kakor polovica njega. — Tako se škodljiva stvar obrača na veliki prid kmetijstvu!

Gospodje podružnični predstojniki, župani in fajmoštri se tedaj vljudno prosijo, da to reč drage volje v svoje roke vzamejo.

Glavni odbor c. k. kmetijske družbe v Ljubljani
25. aprila 1868.

Polutanska koroza.

Gospod J. Wokaun, ud glavnega odbora štajarske kmetijske družbe, je iz Celja kmetijski družbi kranjski poslal za poskušnjo nekoliko storžev polutanske koroze (Bastardmais), ktero je pridelal s tem, da je tisto drobno koruzino sorto, ktera se činkvantin (petdesetdnevica) zato imenuje, ker v 50 dnevih dozori, sadil med navadno debelo koroza, da se je njuni cvetni prah pomešal in tako novo sorto koroze naredil, ktera ima na pol činkvantinovih, na pol pa navadnih koruzinih lastnosti in se zato polutanska koroza imenuje.

O tej polutanski korozi je že dr. Burger 1809. leta pisal, rekši, da tako pridelana koroza ima to dobro, da je podobe in barve kakor je navadna, dozori pa tako hitro kakor činkvantin. In čemu je to dobro? Za to, ker se polutanka lahko poleti konec meseca rožnika še kot drug sad prideluje. Kdor ne mara za drobno turšico ali kdor koli želí kmalu zrele koroze, pomaga si prav lahko s polutansko. Vagán navadne debele-zrnate koroze vaga 76 do 80 funtov, činkvantske 85 do 90, polutanske pa okoli 85 funtov.

Iz tega se vidi, da predelek navadne koroze s pomočjo činkvantske ni prazna igrača, in da je skušnje vreden.

Kdor želi kaj malega polutanske koruze za poskušnjo, naj se obrne do pisarnice kmetijske družbe v Ljubljano, več je pa dobí pri gosp. Wokaunu v Celji. Samo to se želi, da, kdor jo poskusi, potem tudi ob svojem času izid svoje skušnje vedeti dá, ker le tako se hvaljene novine potrjujejo ali ovržejo.

Kdor pa sam hoče pomešati navadno koruzo s činkvantinom, naj pa ravná tako-le: Ker činkvantin pred začne cvesti kakor navadna koruza, naj sadi navadno koruzo popred, pa tako, da za 3 vrstami navadne pusti 3 vrste prostora za činkvantin. Navadno naj sadi poredoma v 8 dneh, činkvantin pa poredoma v 2 do 3 dneh pozneje; polutansko naj pa potem iz tistih vrst za seme vzame, ktere so ob enem času cvetele.

Tobak.

(Konec.)

Naj zdaj tudi še zgodovino tobaka v kratkem pregledamo, da izvemo, kaj da je svoje dni že doživel in kako da so ž njim ravnali. Pokazalo se nam bode, kako čudna je človeška narava, ktera silno rada po novem in prepovedanem hrepení. Prekoristnega tobakovega sorodnika — krompir — morale so vlade svojim narodom po sili in posebnih postavah vrivati, tobak pa se je vsem zaprekam, vsemu prepovedovanju in preklinjanju vkljub tako daleč in tako hitro razširil, da se moramo temu še tem bolj čuditi, ker ne donáša nobene očividne koristi, kakor druge reči, ki so se jih ljudje prijeli, postavimo, kava ali čaj.

Ko je Kolumb v Ameriko prišel, so Indijanci že rabili tobak. Suh list vkup zavít bila jim je smolka, ktero so menda „tobako“ imenovali. Imeli so tudi že dimke lesene in ilovnate. Celó že noslanje (šnofanje) in žvekanje bilo je pri njih v navadi. Od konca je to bila navada poganskih duhovnov, ki so tobak pili, z meglami obdani in vsi zamaknjeni sè svojimi bogovi se pomenkovali, bodočnost pregledavali in prerokovali, kakor rimski avguri in delfški orakelj. Še dan danes pijejo peruvianski Indijanci na grobéh svojih očetov strupeno listje kristavca, da se tako malo omamijo in po svoji vraži z duhovi svojih očetov pogovarjati morejo. Prav tako pijejo Kinezi in Orientalci opium. Tudi noslanje in čikanje jih je bogovom približavalo. Da je nikotín — to je strup, ki se v tobaku nahaja — zares njih čutnice razbujal, vidi se iz tega, da so bolnikom šnofanje zaukazovali, tedaj so moč tobakovo dobro poznali. — Vsakemu človeku so prijetne sanje ugodne, zato se ni čuditi, da je človek tudi po tej poti poskusil, si nekaj veselih ur pripraviti; tobaški duh nesel ga je v idealne svetove! Vse po tobaku hrepení. Mehkočutne dame v salonih in divji Bušmanci na koncu južne Afrike vse sega s poželenjem po njem, vse ga sè preživim notranjim veseljem puši. Gotovo je tudi poetiška različnost dimskih obrazov pripomogla ga prikupiti ljudém, kajti tobak bolj diši po dnevi ali pri luči, kakor v temni noči. Poleg tega je še aromatiški duh, ki čutnice vohanja in kusa tako prijetno dira. Tobakopijec ni zdrav, ako tobaka nima; nič mu brez njega ne gré od rok, klavrno se drži — tako silo ima navada. Kakor hitro ga dobí, zaigra mu srce, prijazno smehljanje, znamenje zadovoljnosti se mu na licu prikaže, — celi svet se je razjasnil pred njegovimi očmi. Tobak je tista žlahna stvar, ki lačnemu lakoto, žejnemu žejo vzame; on odganja žalostnemu žalost, jeznemu jezo; on je občno zdravilo zoper mraz in vročino, dolgčas in prozaiško suhoto. Celó sentimentalni pesnik zabi, tobačjo ambrozijo srkaje, svojih srčnih ran.

Indijanci ga niso vsi jednako pili, nekteri skoz

usta, nekteri skoz nos, nekteri iz dimek, nekteri pa smodke. Braziljanci so ga v palmovo listje zavijali, drugi so ga samo žvečili ali pa v rokah zmetega nosljali. Ko so po nasvetu Las Casas-a 1516. leta zamorce afrikanske v Ameriko kot sužnje voziti začeli, so se ti kmalu navadili od Indijancev tobak piti, gotovo ker jih je dim sitnih mušic (moskitov) varoval. Od njih so še le Evropejci to navado prevzeli.

Okoli 1558. leta je Don Francesco Hernandez, zdravnik Filipa II. španjskega kralja, prvokrat tobak prinesel na Portugalsko. Za različne bolezni so ga rabili kot najboljšo zdravilo in povsod so začeli o tej čudežni rastlini govoriti. Francozki poslanec v Lissaboni Jean Nicot, ki je od 1559. do 1561. leta v tem mestu prebival, poslal ga je svojemu kralju Francu II., kraljevi materi Katarini iz Medicis in drugi imenitni gospôdi. Že davno so se ljudém misli o vseobčnem zdravilu, o vodi življenja itd. v glavah mešale; tem lože se je tobak razširil, ker se je zares zdravilnega skazal. Pisali so po-nj iz vseh kotov v Pariz in prav za prav ga je Evropi še le Nicot prinesel. Zato je pa tudi Linné Nicotu v večem spomin tobak Nicotiana krstil. Na Angležko je navado tobak piti prinesel Walter Raleigh. Posebno ga je neki holandski zdravnik Kornelij z Bontekon, ki je tudi čaj in kavo neizmerno hvalil, iskreno priporočeval — vse holandski kupčiji za ljubo. Rekel je, da tobak lahko vsakemu neprestano zdravje in stoletno življenje ohrani. Tako priporočevanje ga je neslo na krilih vsake novosti po širokem svetu.

Vendar kakor vsaka nova stvar našel je tudi tobak svojih nasprotnikov. Že Elizabeta, angleška kraljica, je šnofanje v cerkvah prepovedala. Jakob I. je velike davke na tobak položil in virginskim naselnikom prepovedal, da več ko po sto funtov ga ne sme nihče pridelovati. Celó knjigo je spisal zoper tobak „Misokapnos“ imenovano; temu „Misokapnu“ so pa portugalski jezuiti, ki so ga posebno radi smukali, s posebno knjigo zoperstavili, ki so jo „Antimisokapnos“ imenovali. Tudi naslednik Jakobov Karol I. je tobak močno prepovedoval in v cerkvah zoper njega pridigati ukazal. Papež Urban je 1624. leta vsakega preklel, kateri ga rabi. Prepoved ta je veljala do papeža Inocencija XII. (1691 do 1700), ki je šnofanje samo v Št. Peterski cerkvi prepovedal. Že Benedikt XIII., dober prijatelj tobaku, je pa to prepoved preklical. Tudi v drugih krajih Evrope so hudo ž njim ravnali. Sultan Amurat je 1610. leta nekemu, ki je dobre volje po carigradskih ulicah pušil, nos prevrtati, lulo skozi vtakniti in tako po mestu okoli voditi ukazal. Tudi ruski vladarji so tobakarjem z odrezovanjem nosú grozili. Boljši se mu tudi pri nas ni godila. Prganjali so ga kot hudičevo zelišče in tobak piti je bil takrat velik greh, kakor prešestovati.

Zadnjič je vendar tobak vse ovire premagal; nič ni pomagalo. Ker so vlade videle, da ga ljudstvo imeti mora, so ga hitro v svoj prid spremenile v samotrštvo (monopol), to je, le same vlade so ga prodajale. Koliko dobička da jim to donáša, vidi se iz tega, da ga drago prodajajo in nizko plačujejo. Ker se ga mnogo potrebuje, zato je tobakoreja imeniten del kmetijstva postala.

Iz tega, kar smo že prej o njegovem pridelovanju rekli, se vidi, da je najbolj podobna vinoreji. Tobak pa daje več dobička, kakor trta. Z vsako zemljo je zadovoljen; posebno ako se pripravna sorta sadi, bode vselej dobro obrodil. Meseca avgusta in septembra, ki sta za grozdje toliko važna in torej tudi lahko nevarna, se tobak nima nič več bati. Cena njegova zmirom raste. Posebno, kar se zdaj toliko cigar spiije, se velika in lepa peresa, v ktera se cigare zavijati morajo, po trideset goldinarjev cent plačujejo, za slabo perje se daje le po deset gold. za cent. Zato so badenski kmetje vinorejo popustili